

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 9053/15

לפני :

כבוד המשנה לנשיאה א' רובינשטיין
כבוד השופט י' עמית
כבוד השופטת ע' ברון

העותרים :

1. רות מכנס
2. נופר שירזי
3. אברהם גורקא
4. שימעון מאיר
5. לילך מוסרי
6. יוסי פניזל
7. מור פריד
8. רונס אינגה
9. אסנת זני
10. קייזר אליעזר
11. רם וקסלר
12. שלום עמוס
13. אביחי לדרמן

נ ג ד

המשיבים :

1. שרת המשפטים
2. לשכת עורכי הדין בישראל
3. הועדה הבוחנת לבחינות ההסמכה לעריכת דין בישראל

עתירה למתן צו על תנאי

תאריך הישיבה : י" בניסן התשע"ו (18.4.2016)

בשם העותרים : עו"ד אריה סוכובולסקי
בשם המשיבה 1 : עו"ד רועי שוויקה
בשם המשיבות 2-3 : עו"ד דוד יצחק ; עו"ד בצלאל רודריג

פסק-דין

המשנה לנשיאה א' רובינשטיין:

א. עתירה זו, שהוגשה ב-30.12.15, שבה ומעלה את שאלת בחינות ההסמכה לעריכת דין בישראל. הטענה העיקרית היא כלפי הבחינה שנערכה בנובמבר 2015, שדרך העותרים בה לא צלחה, במשאלה מצדם כי נוכח קשיותה של הבחינה והזמן הלא מספיק כנטען שניתן בה לנבחנים, יש צורך לקבוע "פקטור", דהיינו תוספת אחוזים לכל נבחן, (או הורדת הרף) לעותרים מעבר הבחינה.

במסגרת הרחבה יותר נטען, בין השאר, כנגד הועדה המכינה את הבחינות, שעליה להיות "אובייקטיבית" ולא מונחית – לגבי חבריה שהם לשכת עורכי הדין למצער – על-ידי "אג'נדה" של לשכת עורכי הדין להיאבק בהצפת המקצוע. נטען כי יש גם מקום שאנשים מתחום הפסיכומטריה הבקיאים בחיבור בחינות יהיו חלק מועדת הבחינות. עוד, נטען כי שאלון הבחינה הספציפית היה ארוך מן הרגיל וגרם לדוחק זמן, ועל כן היתה הבחינה בלתי הוגנת ובלתי מידתית, וגם התמקדה בידע שולי.

הסעדים שנתבקשו הם כאמור הרכבת הועדה הבוחנת על-ידי שרת המשפטים ולא הלשכה, מתן "פקטור" בבחינות, ושינויים בדרכי הכנת הבחינות.

ב. מטעם הלשכה נטען (ביום 4.2.16), כי כל הדרישות באות לשנות את המצב החוקי הקיים על פי חוק לשכת עורכי הדין ותקנות הלשכה לעניין הבחינות, וזאת שעה שעמדה על הפרק הצעת חוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 39), תשע"ה - 2015, שהיתה בעת הגשת העתירה בעיצומם של הליכי חקיקה, ושלימים התקבלה כתיקון 38 כפי שיפורט. מכל מקום, לאחר פירוט המסגרת המשפטית של נושא הבחינות, תואר הרכבה של הועדה הבוחנת, שכבר נדון בפסיקה קודמת, והוטעם כי למעט תקצובה על-ידי הלשכה, מנותקת היא ממוסדות הלשכה; הוזכרו גם ועדת השופטת א' גרסטל שמונתה בשנת 2000 בעקבות בג"ץ 7505/98 קוריןאלדי נ' לשכת עורכי הדין בישראל, פ"ד נ"ג (1) 169, שהמליצה על שינוי בהרכב הועדה ובתמהילה, וכן דו"ח ד"ר ג' רוטקופף וועדת השופטת א' פרוקצ'יה, שבעקבות המלצותיה הוכנה הצעת החוק. עוד נטען, כי בכל מקרה – במצב שקדם לתיקון החוק – מדובר בועדה בראשות נשיא בית המשפט המחוזי בחיפה השופט י' אלרון, ובה עוד שני שופטים, שלושה עורכי דין מן המגזר הפרטי ושלושה מן המגזר הציבורי. הנשיא אלרון הנחה את מחברי השאלות גם תוך הדרכה מקצועית של פסיכומטריקן. אשר לבחינה הספציפית בנובמבר 2015, נטען כי אמנם עברו בה 60%, אחוז נמוך מן הבחינות הקודמות, אך לא חריג לא מידתי באופן השוואתי; ונאמר כי הדרישה למתן "פקטור" היא הורדת ציון המעבר ל-45% תחת 65% שבתקנות, מה שאין לקבלו.

ג. מטעם שרת המשפטים נטען (ביום 28.2.16) כי דין העתירה להידחות על הסף בהמשך לפסיקה קודמת, ותוארה הצעת החוק הנזכרת, וכן נאמר כי הסעדים המבוקשים כולם באים כנגד הוראות סטטוטוריות שבדין המצוי.

ד. בתשובת העותרים לטענות המשיבים (21.3.16) נטען בין השאר, כי לשכת עורכי הדין, על פי אמירות של ראש הלשכה, מבקשת להקשות על הבחינות לשם מלחמה בהצפת המקצוע, וכי מינוי חברי הועדה הבוחנת (ובהם חבר הועד המרכזי) על-ידי הלשכה יוצר ניגוד עניינים, והצעת החוק אכן באה לתקן זאת, אך הפגם היה בעינו בעת הבחינה בה מדובר. עוד נטען כי הבחינה היתה בלתי מידתית ומכשילה, והציבה לנבחנים מבוגרים בעלי משפחות, שהשקיעו מהונם ומאונָם בלימודים, מחסום בלתי עביר – ולכן מוסמכת השרה למתן "פקטור" לתיקון עוול.

ה. לתגובה עדכנית של שרת המשפטים (14.4.16) צורף תיקון מס' 38 לחוק לשכת עורכי הדין, שפורסם ברשומות ב-31.3.16. בתיקון נקבע (סעיף 40 החדש לחוק הלשכה) כי הבחינות בכתב יוכנו בידי ועדה בוחנת בת תשעה – שלושה שופטים שימונו על-ידי השרה בהסכמת נשיא בית המשפט העליון, ארבעה עורכי דין, מהם שני חברי השירות המשפטי, ושני חברי סגל אקדמי במשפטים. כן נאמר כי הונחה תשתית למעבר למתכונת בחינות הכוללת את המשפט המהותי, באופן שונה מאשר נהג עד הנה; זאת לפי סעיף 38 (א) החדש לחוק, הכולל התיחסות לחומר ובו בין השאר דין מהותי וסדרי דין (בעבר דובר על "מקצועות מעשיים"). התיקון ייכנס לתוקפו לעניין המבנה החדשה של הועדה ב-1.1.17.

ו. בדיון בפנינו (18.4.16) נטען מפי בא כוח העותרים, כאמור, באשר לניגוד העניינים בין מדיניות הלשכה לבין השתתפות נציגיה בועדה העורכת את הבחינות, וכי הבחינה נשוא העתירה – כאמור – הורחבה ביותר בהיקפה ולא כללה ידע משפטי רלבנטי; וכי שר המשפטים כבר נתן "פקטור" בלשכת רואי החשבון בנסיבות של חוסר בחדר הבחינה, לא כל שכן כאן; נטען גם נגד היעדר היועצות במומחים שמקצועם בניית בחינות והערכתן, כך שהממוצע בבחינות קודמות היה ב-30% גבוה מאשר הפעם. עוד נטען, כי הנתונים מראים שהארכת הבחינות מקשה על נבחנים מבוגרים או ממגזרים כמו חרדים או ערבים, שבניגוד לצעירים בעלי כושר ריכוז, אינם יכולים לעמוד בלוח הזמנים בבחינה, ונפגע בפועל חופש העיסוק שלהם, והם אף נזקקים לריטלין לקראת הבחינה. על כן יש כנטען מקום להתערבות בית המשפט. מטעם המדינה הוטעם התיקון לחוק. מטעם הלשכה נטען כי תהליך הבחינות הוא מוסדר והוגן, תוך השתתפות בהתנדבות של חברי הועדה העורכת את הבחינות, ותוך תהליך שהלשכה אינה מעורבת בו כלל, וגם הנתונים אינם מראים ירידה של ממש במעבר הבחינה.

ז. לאחר העיון, אין בידינו להיעתר לעתירה, בנתון לאמור להלן. נפתח ונאמר, כי העתירה מציבה דילמה שאינה פשוטה והחוזרת על עצמה. באמרנו זאת איננו מדברים

בהרכב הועדה העורכת את הבחינות, שכן לטעמנו הרכב הועדה, גם בטרם תיקון החוק, שעליו כמובן יש לברך מאוד כשלעצמו והגיעה שעתו לאחר הועדות המכובדות שהמליצו, הבטיח את אובייקטיביות השאלות כשלעצמן. ההרכב המכובד, שכלל בין השאר שלושה שופטים, וחברים נכבדים אחרים, גם אם הם מן הלשכה, היה כשלעצמו ערוכה לאובייקטיביות, ואין לנו כל אינדיקציה שהכנת השאלות הושפעה ממדיניות כזו או אחרת של הלשכה. הקושי שהיה ועודנו נעוץ בשניים, ראשית, במהות השאלות על פי המצב החוקי הקיים, וגם נושא זה מצוי – יש לקוות – בראשית שינוי עם התיקון לחוק, ושנית, בבעיה שלא קל לכמתה, קרי, היקף הבחינה אל מול הזמן הניתן (מעבר לקושי נקודתי של שאלה פלונית או אלמונית המתעורר בעתירות מדי פעם). איננו יכולים להתווכח עם תחושתם של העותרים שלא עברו את הרף הנדרש (הטוענים כי מסכימים לדעתם גם נבחנים שעברו בדוחק), באשר לזמן שניתן, ויתכן שיש בה ממש, מכל מקום כך באופן סובייקטיבי. אנו מכבדים זאת, אך אין הדבר יכול להצדיק סעד של מתן "פקטור", הן כיון שאיננו מוצאים מקור של ממש בדין לאפשרות זו והן כיון שמדובר בסעד רדיקלי גורף. גם לא השתכנענו, כי הנתונים, עם כל הבעייתיות והמחלוקת לגביהם, מצדיקים "מהפכה" כמו מתן סעד כזה.

ח. ועם שאיננו נעתרים לעתירה, נאמר כי חשנו שיש מקום שהועדה הבוחנת המכינה את הבחינה הבאה, תידרש למצוקות האנושיות שמבטאים העותרים. לא בשל גודש בחינה רבת ממדים ולוח זמנים צפוף בבחינה יצליח הנבחן או חלילה ייכשל, אלא על פי ידע, ידע, ידע, הכל כמובן כנדרש בתקנות דהאידינא. נזכיר גם שישנם תלמידים מבוגרים או ממגזרים מסוימים שראוי להקל עליהם בתחום ה"טכני", לא בנושאי הידע. מותר לקוות שלנקודות אלה תינתן תשומת הלב בהכנת הבחינה הבאה, מבלי שנתערב בעבודת מכיניה אשר יש ליתן בהם אמון כראוי, גם במצב הקיים ובודאי עם כניסת התיקון לחוק לתוקפו. בנתון לאמור נמחקת העתירה בלא צו להוצאות.

ניתן היום, י"א בניסן התשע"ו (19.4.2016).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

המשנה לנשיאה